

Vragen Follow the Money aan Nederlands Jeugdinstituut over het rapport ‘Samen werken aan feitenonderzoek’ in de jeugdbescherming

1. *In de Jeugdwet staat dat gecertificeerde instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming ‘alle van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid moeten aandragen’. Waarom legt het NJi [in dit onderzoek](#) het accent op de bejegening van kinderen, ouders en professionals?*

Het onderzoek vormde een van de onderdelen van het [Actieplan Verbetering Feitenonderzoek](#) van de Rijksoverheid. In het rapport van ons onderzoek (op pag. 6) refereren we aan de opdracht van het onderzoek:

‘De opdracht van het onderzoek luidde als volgt:

- Beschrijf goede en minder goede voorbeelden van feitenonderzoek met betrekking tot:
 - Respectvolle bejegening van kinderen, ouders en professionals (actielijn 1);
 - Het informeren en ondersteunen van kinderen en ouders (actielijn 2);
 - De kwaliteit van onderzoek en rapportage (actielijn 3);
- Onderzoek de wenselijkheid van het (door)ontwikkelen van een richtlijn voor feitenonderzoek.

Deze studie richt zich voornamelijk op de professionele oordeelsvorming tijdens het feitenonderzoek, niet op de wettelijke kaders ervan. Daarmee heeft het onderzoek een sterk orthopedagogisch karakter en niet zo zeer een juridische insteek.’

Voor de juridische insteek is een opdracht uitgevoerd waarin de wettelijke kaders van de jeugdbescherming centraal stonden (zie [De wettelijke kaders van de jeugdbescherming | Publicaties | NJi](#)). Die opdracht had echter niet specifiek betrekking op het feitenonderzoek. Wel gaat deze studie in één onderdeel in op de inventarisatie van de mogelijkheden en onmogelijkheden van de normering van het feitenonderzoek in de jeugdbescherming. Daar zijn aanbevelingen gedaan over de verbetering van het feitenonderzoek en de behandeling daarvan in de rechtsgang.

2. *Uit het rapport blijkt dat de bestaande protocollen duidelijk omschrijven wat deugdelijk feitenonderzoek is, namelijk: ‘Het scheiden van feiten, meningen en adviezen, de actualiteit van gegevens, bronvermelding, het gebruik van verklaringen van derden, het weergeven van de reactie van kinderen en ouders en het corrigeren van onjuiste gegevens.’ Diverse onderzoeken (Dullaert, 2013, Jeugdbescherming Metropool Amsterdam, 2018) laten zien dat gecertificeerde instellingen dit juist nalaten. Waar ligt dit aan?*

Studies laten zien dat er verschillende aspecten debet zijn aan dit hardnekkige verschijnsel:

- De aard van de gegevens: het is niet altijd gemakkelijk te bepalen wat een feit is, zeker niet als de perceptie van een gegeven kan verschillen. Bijvoorbeeld: in echtscheidingsituaties kunnen zowel de ouders onderling als ook ouders en hulpverlener van mening verschillen over de aard en impact van conflictsituaties;
- Onvoldoende alertheid op het checken van de actualiteit van gegevens, zeker bij het aanhalen of gebruiken van gegevens uit eerdere rapportages;
- Psychologische processen (met hun valkuilen) die aan de orde zijn bij verwerking van informatie (bijvoorbeeld de neiging om vooral gegevens op te merken die passen bij een al bestaand beeld of reeds bestaande indruk);
- Het hoor en wederhoor dat in de informatieverzameling niet goed van de grond komt;
- De zwakke positie en vertegenwoordiging van cliënten in het hele proces;
- De opleiding en training van werkers die aan de voorgaande punten niet genoeg aandacht besteden, in combinatie met een groot personeelsverloop die de opbouw van ervaring bemoeilijkt;
- De context waarin de professionals hun werk moeten doen (bijvoorbeeld met een hoge werkdruk, een organisatie die onvoldoende ruimte heeft en maakt voor het organiseren van tegenspraak, onvoldoende tijd en ruimte voor reflectie op het werk en daaraan gekoppelde verbeteracties, onvoldoende cliëntparticipatie in die reflecties en verbeteracties).

Deze aspecten kunnen uiteenlopende actoren in het besluitvormingsproces parten spelen. Kortom, het gaat hier om een vraagstuk dat je alleen met een zeer brede aanpak het hoofd kunt bieden.

3. *Valt dit te repareren via de ingezette actielijnen? Ook die gaan immers uit van de bestaande richtlijnen.*

Niet uitsluitend. In de kwaliteitskaders van de verschillende instellingen in de jeugdbeschermingsketen en de oordelen van cliënten is te zien dat de verbeteringen van het feitenonderzoek onvoldoende gerealiseerd lijken te worden. In de recente voorstellen voor de inrichting van de nieuwe jeugdbescherming ([Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)) is daarom voorgesteld om aanvullende voorzieningen te treffen, zoals het structureel inbouwen van tegenspraak en onafhankelijke cliëntondersteuning. In de reacties op het scenario (bijvoorbeeld door Van Montfoort & Bruning) wordt dat nog verder ingevuld met bijvoorbeeld een juridische ondersteuning van de cliënten, naar het voorbeeld van andere landen. Zie [Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming - position papers](#). Wat van dit alles juridisch in nieuwe wetgeving moet worden verankerd weten we niet, daarvoor is juridische expertise van deskundigen als Van Montfoort en Bruning nodig.

4. *Uit het rapport: ‘Deze studie richt zich voornamelijk op de professionele oordeelsvorming tijdens het feitenonderzoek, niet op de wettelijke kaders ervan. Daarmee heeft het onderzoek een sterk orthopedagogisch karakter en niet zozeer een juridische insteek.’
Waarom is niet voor een juridische insteek gekozen?*

Dat ligt voornamelijk aan het karakter van de opdracht. Zie ons antwoord op vraag 1.

5. *Wat vindt het NJi van de stelling dat beter feitenonderzoek alleen mogelijk wordt door de wet aan te scherpen?*

Eerdere ervaringen met wetgeving laten zien dat dit helpt duidelijkheid te scheppen over wat wenselijk of noodzakelijk is, maar dat de beoogde verbetering in de praktijk daarmee niet automatisch bereikt wordt. Daarvoor is een veel sterker professioneel handelen nodig. Ook richtlijnen, methodische kaders en instrumenten blijken maar beperkt van invloed. Wat vermoedelijk beter helpt is het inbouwen van de verbeteracties in het professionele proces en de omgang met de jeugdigen en opvoeders. Vandaar dat in een Toekomstscenario voor de jeugdbescherming wordt ingezet op o.a. het inbouwen van structurele tegenspraak en onafhankelijke cliëntondersteuning. (Zie: [Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming | Rapport | Rijksoverheid.nl](#))

Zie daarnaast ook de aanbevelingen over het verbeteren van het feitenonderzoek in het recent verschenen advies van het expertteam ouderverstoting – complexe omgangsproblematiek:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/02/04/bijlage-1-adviesrapport-expertteam-ouderverstoting-complexe-omgangsproblematiek-januari-2021>

6. *Grootste kritiekpunt van de ouderverenigingen was, dat de vraagstelling (goede en minder goede voorbeelden) elke relevante discussie de kop indrukte. Wat vindt het NJi hiervan?*

Het NJi heeft tijdens de uitvoering van het onderzoek die kritiek geregeld gehoord.

In de rapportage van het onderzoek is hierover onder meer aangegeven: ‘Bij de uitvoering van dit onderzoek merken we dat er in toenemende mate sprake is van een spanningsveld. We willen recht doen aan zowel de klachten van de ouders, als de gevoelde verantwoordelijkheid en druk bij de professionals. We willen graag bevredigende oplossingen aandragen voor alle betrokken partijen, maar zien ook dat er veelal geen pasklare oplossingen zijn. We zien het nut van het nemen van tijd en ruimte om te leren wat het beste werkt, maar snappen dat voor kinderen, ouders, professionals en beleidsmakers daarmee ook tijd verloren kan gaan. Het is een pijnlijke realiteit die ons steeds sterker maakt in de overtuiging dat alleen via een intensieve samenwerking van cliënten, professionals, onderzoekers en beleidsmakers verder is te zoeken naar de juiste oplossingen. (...) Een verdere discussie over de bevindingen met

vertegenwoordigers van ouders en kinderen is nodig. Net zo is het nodig dat zij sterk betrokken zijn bij het verder uitdenken, doorvoeren en leren van verbetervoorstellen. Dat dit geen *quick fix* is, staat vast. Maar het is volgens ons de enige weg die leidt tot een betere informatieverzameling en oordeelsvorming.' (p. 41-42).`

Bij de discussie was het NJi gebonden aan de opdracht en deadline van het onderzoek, ook met de wetenschap dat bijvoorbeeld het onderwerp van de normering van het feitenonderzoek (een belangrijk discussiepunt) in het onderzoek naar de wettelijke kaders van de jeugdbescherming al aan de orde is geweest.

7. *Hoe heeft het NJi de opstelling en input van de aanwezige ouders tijdens de focusgroepen ervaren?*

Tijdens de bijeenkomsten met de oudervertegenwoordigers bleek dat er veel verschillende perspectieven zijn en zij het dus onderling ook lang niet altijd met elkaar eens waren. Dat was waardevol, maar dat maakte het ook moeilijk om iedereen tot zijn recht te laten komen en de focus te houden op de opdracht van het onderzoek. Dat leverde voor ons een worsteling op met het proces van de focusgroepen.

8. *Vrijwel alle ouderverenigingen hebben zich van het uiteindelijke rapport gedistantieerd. Wat vindt het NJi hiervan?*

Zoals gezegd, op de bijeenkomsten met de oudervertegenwoordigers bleek dat er veel verschillende perspectieven zijn. Dat vonden wij moeilijk te vervatten in een rapportage die recht doet aan iedereen. Dat was ook de reden dat we alle kritiek integraal in de bijlagen hebben opgenomen.

Achteraf geredeneerd vinden we dat het de moeite waard was geweest om met meer tijd en andere werkvormen de ouderverenigingen meer ruimte te geven voor hun inbreng. We lieten ons te zeer beperken door de krappe tijdsplanning van het onderzoek. Overigens kunnen we niet zeggen dat een andere aanpak de garantie had gegeven dat het rapport door alle ouderverenigingen wel zou worden geaccepteerd. Wel hadden we met een gevarieerdere aanpak de kans op acceptatie kunnen vergroten.

9. *De ingezette actielijnen op basis van dit rapport gaan uit van een betere toepassing van de bestaande richtlijnen. Volstaat de huidige werkwijze van Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instellingen om deugdelijk feitenonderzoek te waarborgen?*

Nee. Vandaar dat in het genoemde Toekomstscenario wordt ingezet op o.a. het inbouwen van structurele tegenspraak en onafhankelijke cliëntondersteuning. Commentatoren op het Toekomstscenario stellen voor nog stappen verder te gaan, zoals een juridische bijstand van cliënten. Zie [Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming - position papers](#)

Overigens – voor de goede orde - de actielijnen zijn niet ingezet naar aanleiding van het NJi-rapport. Het rapport vormt een verslag van de uitvoering van een opdracht binnen de actielijnen van het [Actieplan Verbetering Feitenonderzoek](#) van de Rijksoverheid.

10. *De projectleider is niet meer werkzaam voor het NJi. Waarom is zij vertrokken?*

In voorkomende gevallen geven we geen informatie over aanstellingen van individuele medewerkers. In dit geval kunnen we wel zeggen dat het contract van rechtswege afliep en de vacature daarna – met nog andere formatie - niet is vervuld om financiële redenen.

[Rapport Samen werken aan feitenonderzoek – Nederlands Jeugdinstituut](#)